

64
1993

metmenys
kūryba ir analizė

Redaguoja: Vytautas Kavolis
Dickinson College
Carlisle, Pennsylvania 17013

Redakcijos bendradarbiai: Algirdas Titus Antanaitis, Mykolas Drunga, Marija Gimbutienė, Aušra-Marija Jurašienė, Zina Katiliškienė, Violeta Kelertienė, Algirdas Landsbergis, Ilona Gražytė Maziliauskienė, Icchokas Meras, Algis Mickūnas, Romas Misiūnas, Kostas Ostrauskas, Alina Staknienė, Donatas Šatas, Rimvydas Šilbajoris, Vincas Trumpa, Bronius Vaškelis, Tomas Venclova, Albertas Zalatorius, Kęstutis Paulius Žygas

Techninė redaktorė: Henrieta Vepštienė

Šio numerio techniniai bendradarbiai: Aldona Markelienė, Marija Paškevičienė, Dalia Sruogaitė, Artūras Tereškinas, Vytautas Vepštas

Administracija: Aleksas Vaškelis
3113 W. Vina del Mar Blvd.
St. Petersburg Beach, FL 33706

Viršelio projektas: Vytautas O. Virkau

Kaina: Pavienio numerio — \$8.00. Prenumerata metams (du numeriai) — \$15.00. Kanada ir JAV — \$15.00; Lietuva \$20.00. Kanados ir užsienio prenumeratoriai prašomi siųsti čekius JAV valiuta.

Leidžiami AM & M Publications nuo 1959 m. dukart per metus.

Laikydami liberalios politikos, leidėjai ir redaktoriai iš bendradarbių nereikalauja vien tokių minčių, su kuriomis pirmieji visada sutiktų.

Spaudė: M. Morkūno spaustuvė, Chicago, Illinois.

Published by AM & M Publications, Non-profit Organization.
ISSN 0543-615X

VIENAŠALIS PASIKALBĖJIMAS SU HENRIKU RADAUSKU

Betvarkydamas savo „archyvus“, susilaikiau nesudeginęs keliolika atrastų Henriko Radausko man kadaise rašytų laiškų ir nusprendžiau atiduoti juos Metmenų globai. Ir tai dėl dviejų priežasčių.

Jie gana grubiai apšviečia mūsų pabėgėliams-intelektualams sunkų artimo pokario (46-49 m.) periodą, kuris, kiek žinau, nėra per daug „įkvėpęs“ mūsų rašytojus. O tačiau tai buvo gyvas, kūrybingas mūsų politinių pabėgėlių, vėliau virtusių „tremtiniais“ ir galop — „emigrantais“, laikotarpis, kurio jei ir ne Hauptweg, tai bent Nebenwege dažnai pagauna kritiškas ir ironiškas Radausko žvilgsnis. Jis primena, kaip šį brandžios sėjos periodą išgyveno nuo savo žemės dar neatitrūkusios jaunosios kartos žmonės.

Antroji priežastis — tai iš smulkių detalių išryškėjantis mūsų didelio poeto portretas. Nesu biografijų mėgėjas — poezija pati atsakinga už save. Tačiau Henrikas Radauskas buvo uždaras, atstumą išlaikantis žmogus, ir jo „priešai“ — taip jis vadino savo „draugus“ — prisimindami jį, prisitardami apie jį, nesuprasdami jo — vien tik niekų, jei ne Nešvankių dalykų prirašė. Tokie žmonės — turiu galvoje Kazį Jankauską, Antaną Gustaitį — apie jį rašydami, savo paties, o ne Radausko moralinius portretus nupaišė. Kiek kitaip pasakyčiau apie Jurgį Blekaitį — jis, būdamas draugu, tikrai nesuprato, kokios kokybės žmogų jis šalia savęs turėjo. Užtat palikime žodį pačiam Radauskui, o drauge, žinoma, ir tarp eilučių prasmę surasti sugebančiam skaitytojui.

A. J. Greimas

23 Hahn i. Oldenburg,
British DP Hospital,
30.4.1946.

Cher Monsieur Greimas,

Mr. Rannit me fit connaître que Vous êtes à Paris. Je suis heureux de savoir qu'il Vous va bien. Je Vous ai envoyé déjà une lettre, écrite en lituanien, mais comme l'adresse donnée par Mr. Rannit me paraît un peu fantastique (rue Hontalm?) je Vous écris maintenant à l'adresse de Mr. Bačkys. Il y a un mois à peu près que je suis arrivé de Berlin à un petit village Hahn, qui se trouve au nordouest de Bremen. Mon frère (un médecin) travaille ici dans un DP hôpital britannique et moi avec ma femme, nous soignons ici notre santé qui cloche un peu après tout ce que nous avons souffert. Ici — aucune librairie, pas de livres, aucun journal. Aussi des gens cultivés sont rares. Ainsi il ne me reste que chercher un peu de joie dans la nature, assez misérable d'ailleurs, représentée par une petite forêt, qui heureusement possède beaucoup de grands serpents, ce que fait mes promenades solitaires un peu plus variées. Hier j'ai entendu chanter un rossignol allemand, qui faisait son métier très mal, à cause de la nourriture insuffisante, probablement.

Votre état nourritif m'intéresse beaucoup. Existez-vous de „cartes” ou bien recevez-vous quelque aide matérielle d'UNRRA? Travaillez-vous encore à BALF, comme m'a informé Mr. Rannit, qui m'a dit aussi qu'avec Votre aide j'aurais pu peut-être acquérir une bourse pour mes études à Paris. Il m'intéresse bien de savoir quelle institution pourrait l'accorder et si cette bourse serait suffisante pour exister en France. Pourriez-vous m'indiquer les moyens et les ressources d'existence à Paris et le standard moyen. Je voudrais savoir encore pour quel temps cette bourse peut être donnée et quelles sciences peut on choisir.

Est-ce vrai que Mr. Jonynas va organiser une exposition au mois de mai à Paris? Avez-vous des nouvelles d'Aleksys? Savez-vous peut-être que font Kossu et Vaičiulaitis en Amérique

et quelle est l'adresse du dernier? Rancontez-vous beaucoup de nos compatriotes à Paris? Et vos travaux littéraires? Je me suis maintenant occupé à corriger ma traduction d'un grand poème satirique (pas trop dévot) de Heine où je trouve plusieurs moments poétiques et vraiment beaux. Ce poème fut créé à Paris dont l'air incomparable Vous avez le bonheur de respirer.

En attendant votre réponse je Vous prie d'agréer l'expression de ma sincère amitié.

Votre Henrikas Radauskas

Mille choses de la part de ma femme! Les musées, sont ils déjà ouverts pour voir les tableaux de Renoir?

Vertimas. Mielas Ponas Greimai, Ponas Rannitas man pranešė, kad Jūs Paryžiuje. Džiaugiuosi sužinojęs, kad Jums gerai einasi. Aš Jums pasiunčiau laišką, rašytą lietuviškai, bet, kadangi p. Rannito duotas adresas man atrodo truputį fantazingas (rue Houtealm?), dabar Jums rašau pono Bačkio adresu. Maždaug prieš mėnesį atvykau iš Berlyno į kaimelį netoli Hahn, į šiaurės vakarus nuo Bremeno. Mano brolis (gydytojas) čia dirba britų DP ligoninėje, o aš su žmona taisome sveikatą, kuri truputį šlubuoja po visų išgyvenimų. Čia — nei knygyno, nei knygų, nei laikraščių. Kultūringų žmonių čia reta. Man telieka ieškoti trupučiuko džiaugsmo tiktai gamtoje, gana skurdžioje, tarp kitko, kurią čia atstovauja nedidelis miškelis, kuriame, ačiū Dievui, yra daug didelių gyvačių, kurios pajvairina vienišus pasivaiškščiojimus. Vakar išgirdau giedant vokišką laikštingalą, kuri labai prastai atliko savo rolę, greičiausiai dėl nepakankamo maisto.

Jūsų nutirtyvinis stovis mane labai domina. Ar turite „korteles“, ar gaunate kiek materialios pagalbos iš UNRRA? Ar dar dirbate BALF'e?¹ kaip mane painformavo p. Rannitas, kuris man sakė, kad Jūsų pagalba galėčiau gal gauti stipendiją

¹ Tada posėdžiavau BALF'o komitete, atstovaudamas rezistencijai — Laisvės Kovotojams.

studijoms Paryžiuje.² Man norėtusi sužinoti, kokia institucija galėtų ją paskirti ir ar jos užtektų pragyventi Paryžiuje. Ar galėtumėte nurodyti, kokios Paryžiuje pragyvenimo galimybės ir kokie vidutiniški standartai. Norėčiau taip pat sužinoti, kuriam laikui stipendija duodama ir kokius mokslus galima pasirinkti.

Ar teisybė, kad p. Jonynas organizuos parodą Paryžiuje gegužės mėnesį? Ar turite naujienų iš Aleksio?³ Gal žinote, ką veikia Kossu ir Vaičiulaitis Amerikoje ir koks šio pastarojo adresas? Ar sutinkate daug mūsų kompatriotų Paryžiuje? O kaip su Jūsų literatūriniais darbais? Aš dabar taisau vienos didžiulės satyrinės poemos (neperdaug pamaldžios), kurios autorius — Heine ir kurioje yra keletas poetiškų, tikrai gražių momentų, vertimą. Poema buvo rašyta Paryžiuje, kurio nepalyginamuoju oru Jūs dabar turite laimės kvėpuoti.

Laukdamas Jūsų atsakymo, prašau priimti mano nuoširdžios draugystės pareiškimus.

Jūsų Henrikas Radauskas

Tūkstančiai sveikinimų nuo mano žmonos! Ar muziejai jau atidaryti, ar galima matyti Renoir'o paveikslus?

Ponui A. J. Greimui.

Pfullingen,
1946.VI.10.

Gerbiamas ponas Greimai,

jau apie dvi savaites gyvenu su žmona pranc. zonoj, netoli nuo Reutlingeno, kuris, kaip, tur būt, žinot, savo ruožtu randasi netoli Tübingeno. Atvažiavau čia be jokių aiškių planų ir dabar,

² Stipendijos buvo duodamos tik jau gyvenantiems Paryžiuje. H. Radauskas, mano painformuotas, nedrįso rizikuoti atvykti savo iniciatyva.

³ Aleksys Churginas, apie kurį tada dar nieko nežinojome, ar jis Lietuvoje ar Vakaruose.

nerasdami kambario, užimam tik geriem žmonėm (p. Jakučiui⁴) vietą. Tiesa, žmona nuo 1.VI dirba Reutlingeno UNRRA-oj, bet ši miela įstaiga nei buveinės, nei algos (!) neduoda. — Ačiū labai už Jūsų laiškėlį iš Tübingeno, kurį man atvežė p. Albinas⁵. Jis irgi čia buvo (atvažiavom kartu), bet, kadangi nerado kambario, išvažiavo atgal į Segebergą, iš kur dar ketina, berods, čia atvažiuoti.

Pašalpos (piniginės) iš Raud. Kryžiaus kol kas negavau, pareiškimą padaviau. Mat, pirmininkas⁶ serga, o kiti Valdybos nariai nieko apie tą reikalą nežino. Drabužių šiokių tokių gavau.

Prieš kokias 5 savaites parašiau Jums du laiškus iš Hahno, vieną lietuviškai, o kitą prancūziškai (man žmona jį išvertė, aš vis dar silpnas prancūzas). Lietuviškasis po savaitės grįžo su pažymėjimu „neleistina kalba“, o prancūziškasis, gal būt, Jus ir pasiekė. Pirmasis buvo rašytas Jūsų adresu, bet gatvės pavadinimas buvo angliškai - arabiškai: Rue Hontcalm⁷ (taip man Rannitas⁸ parašė), o antrąjį rašiau Dr. Bačkio⁹ adresu. Prie tos klaidos prisidėjo ir Jūsų rašysena, kuri yra labai graži, bet kartu ir labai neįskaitoma. Jei Jūs man ir atrašėt į Hahną, tai nežinia, kada tas laiškas mane dabar pasieks: mat, čia laiškai į anglų zoną eina nuo savaitės iki dviejų mėnesių!

Anuos savo laiškuos aš klausiau Jus, kaip atrodo BALF'o¹⁰ duodamų stipendijų reikalas studijavimui Paružiuje; kas tas stipend. duoda, kuriems dalykams studijuoti, kokia suma duodama ir ar galima iš jos bent mizernai pragyventi. Be to, įdomu, ar neteko susidurti su tarybiečių atstovais, ar jie

⁴ Pulk. Jakutis, vienas iš kultūringiausių Lietuvos karininkų.

⁵ Albinas Švirmickas, studijavęs meno istoriją, vėliau paryžietis.

⁶ Dr. Domas Jasaitis.

⁷ Rue Montcalm.

⁸ Estas, meno kritikas, lietuvių draugas.

⁹ Dr. S. Bačkis, Lietuvos chargé d'affaires Paryžiuje.

¹⁰ Amerikiečių lietuvių labdaros draugija. Jos stipendijos Paryžiuje buvo dalinamos „demokratiškai“, iš visų partijų sudaryto komiteto. Stipendijos, žinoma, menkos.

vadinamaisiais „pabaltiečiais” nesidomi (apie tai teko skaityti viename lenkų laikrašty, kuris tą žinią perėmė iš prancūzų gazietos).¹¹ Kaip iš paskutiniųjų rinkimų atrodo, parlamento (tad gal ir vyriausybės) sudėtis Prancūzijoje nedaug tepasikeis arba, žiūrint, kokia susidarys koalicija, dar gal pasikeis mūsų nenaudai”.¹² Beje, dėl tos stipendijos klausiu tik dėl visa ko, dėl jos dar neapsisprendžiau, o jei ir apsispręsiu, gal man jos niekas neduos?

Ar turit kokių ryšių su Amerikos laikraščiais? Jie (kiek teko matyti), švelniai tariant, savotiški. Aš turiu išvertęs didoką Heinės poemą „Atta Troll”; ji rašyta baltom eilėm, 4 eilučių strofom, turi virš 2.000 eilučių. Tai iš dalies politinė - socialinė satyra, yra joj ir gražių poetinių vietų. Gal galėtumėt žvilgterėt į jos originalą (manau, Heinę gauti Paryžiuje nesunku) ir parašyti man, ar, Jūsų nuomone, galima būtų bent dalį jos pateikti „užjūrio broliams”. Gal jie už tai kokią dėžutę corned beefo mainais atsiųstų? Nors tai daugiau negu abejotina aferą.¹³

„Vienybėj” (rodos, taip Tysliavos organas vadinasi) skaičiau kandžią žinutę apie Aleksį, rašinėjantį kai kam himnus. Vadinasi, jis dar gyvas ir veikia kaip visuomet.¹⁴

Beje, dar vienas prašymas: jei turit ryšių su USA, gal galit kaip nors sužinot adresus: Antano Radausko ir Kristinos Radauskaitės, abu kilę iš Gikonių kaimo, Rozalimo vals., Panevėžio apskr. Antroji (mano pusseserė) ištekėjusi, bet vyro pavardė man nežinoma. Abu gyvena USA. Kaip kilimo vietą gal

¹¹ „Tarybiniai atstovai”, prancūzų policininkų lydimi, kartais lankydavosi viešbučiuose, ieškodami savųjų, taigi, ir mūsų.

¹² Atvirkščiai, nauja vyriausybė jau buvo sudaryta be komunistų dalyvavimo.

¹³ Mintis, kad „užjūrio broliai” galėtų domėtis Heine’s poema, buvo perdėm optimistiška, net ir „corned beef” masteliu.

¹⁴ Mudviejų draugas Aleksys Churginas visą gyvenimą buvo apsikrėtęs „veiklos velniu”, „kaip visuomet” prašokdamas pro šalį, provokuodamas ir t.t.

tik apskritį nurodyt, kad kai kas neprikibtų prie mano tėvų, likusių minėtame kaime.

Laukdamas laiško, spaudžiu ranką!

Jūsų H. Radauskas

Adresas: H. Radauskas. Comité Lithuanien à Pfullingen
Par la Croix Rouge Francaise à Reutlingen,
Secteur postal 50357.

14bReutlingen,
Seestr. 11, b/ Reiber.
1946.VIII.20.

Mon cher ami,

je remercie infiniment votre femme pour l'aimable lettre. En vous exprimant ma reconnaissance pour vos soucis au sujet de logement je dois vous dire que pour le moment il m'est impossible d'en risquer. Je ne voudrais pas partir pour l'inconnu. Excusez moi de ne pas pouvoir vous repondre tout de suite. Je vous ai écrit une longue lettre, mais jusqu'à présent je n'eut pas moyen de l'envoyer.

Je vous serre cordialement la main. Meilleurs voeux à Madame de nous deux.

Henrikas Radauskas

P.S. Est-ce vrai que Galdikas a reçu une bourse tout en restant ici?

Vertimas. Mano mielas drauge, be galo dėkoju Jūsų žmonai už jos mielą laišką. Dėkingas už rūpesčius, turiu pasakyti, kad kol kas negaliu pasinaudoti apsigyvenimo galimybėmis.¹⁵ Nenorėčiau išvykti į nežinomą. Atsiprašau, kad negalėjau atsakyti tuoj pat. Esu Jums parašęs ilgą laišką, bet iki šiol neradau galimybės jį išsiųsti.

¹⁵ Mano žmonos skatinamas, H.R. nediršo leisti į rizikingą kelionę į Paryžių.

Širdingai spaudžiu ranką. Sveikinimai Poniai nuo mūsų abiejų.

Henrikas Radauskas

P.S. Ar teisybė, kad Galdikas gavo stipendiją pasilikdamas čia?¹⁶

Reutlingen,
1947.III.29.

Mieli Paryžiečiai,

visa mūsų šeima labai dėkoja už knygas — Verlaine'ą, Valéry ir gramatiką. Pirmasis — širdžiai; pastaroji — protui, o antrasis abiem kartu. Švirmickui gramatiką išsiunčiau paštu, jis ją, tur būt, jau gavo. Atrodo, kad jis dabar labai smarkiai studijuoja ir besėdėdamas daug rūko, ir dėl to jo pirštai geltoni nuo cigarečių...

Baltrušaičio fotografiją (ji labai gera) atidaviau leidėjui — klišeį padaryti. Savickio — taip pat. Pastaroji labai maža, be to, ant veido šešėlis, nežinau, kaip išeis klišė. O apsivilkęs jis, kaip, tur būt, atsimenat, darbinium kombinezonu; matyt, darže (gerai dar, kad nuosavam) dirba. O tokio rafinuoto būta žmogaus.¹⁷ Jo autobiografiją persiunčiau Brazdžioniui.

Rašytojų Dr-jos metraštis pradėtas spausdinti; 5 ar 6 lankai jau gatavi. Bus 600 puslapių ir svers gal apie kilogramą. Mažiau būtų buvę daugiau. . .

Tur būt, girdėjot, kad II.16 d. buvo įteiktos 4-os liter. premijos (Brazdžioniui, Niliūnui, Bradūnui ir Nagiui). Jų paskyrimas sukėlė šiokių tokių pletkų bei intrigėlių, bet viskas, bendrai imant, vyko gan mieguistai, kaip ir dera tokiose sąlygose. Įdomu, kaip bus skirstomos mūsų premijos Hondurose

¹⁶ Adomas Galdikas jau buvo iš kažkur gavęs stipendiją, bet dar neatvažiavęs.

¹⁷ H.R., nors jau „dypukas“, vis dar neapsipratęs su mintimi, kas jo laukia Vakaruose.

ar Aliaskoj¹⁸ ir ar kiekviename iš tų kraštų turėsime po 4-as premijas ar tiek iš viso?

Kai kurie DP, pavargę nuo beprasmiško ir ubagiško gyvenimo, nori emigruoti, svajoja apie Argentinas, apie kažkokias sumas, tariamai duodamas pirmiems 6-ms mėnesiams etc. Padėtis keistoka: visiems lyg tų žmonių reikia, ir niekas jų nenori įsileisti, iškyrus „Tėvą ir Mokytoją“, kuris visą pasaulį priglauštų. Aš, kaip visada, be jokių planų ir „idėjų“ ir, tur būt, paskutinis apleisiu Goethės ir Himmlerio žemę. Nors ji ir rupūžė, bet vis lyg Europa.

Dabar čia mus (sako, irgi sąryšy su emigracija) skiepija nuo visokių šiltinių ir raupų ir matuoja bei sveria. Kitiems nuo tų skiepų būna keisčiausių reakcijų, o man kažkodėl nieko. Tik svoris ir net ūgis (!) sistematiškai mažėja. Jei taip eis toliau, tai netrukus būsiu tokio dydžio (turiu galvoj vien kūną), kaip Krėvė. Beje, jis, sako, irgi į Ameriką išvažiuoja, ir net kažkuriuo būdu Vorobjovas¹⁹ (nežinau, ar šį pastarąjį pažįstat).

Labai užjaučiu, kad negalit naudotis saule ir oru (ar Ponia irgi negali?). Argi taip daug dirbat su disertacija? O gal jau ją ir baigiat? Pas mus šiom dienom, lyg tyčia, labai šilta, kuone 20°, labai malonu kur nors parke patysoti ant suoliuko saulėj. Sprogsta pirmieji pumpurai, ir kažkokie paukščiukai, kits kitą užrėkdami, garbina Dievą, sudarydami konkurenciją Brazdžioniui.²⁰

„Kultūrinis gyvenimas“ pas mus, pasibaigus pranc. solistų koncertams, apmirė. Buvo atvykęs pranc. teatras, vaidino (trys Com. Française nariai) klaikią meiliškai-psichologišką

¹⁸ Tuo metu sklido įvairūs gandai apie D.P. „apgyvendinimą“ egzotiškuose kraštuose: Pakštas siūlė Honduras, Galvanauskas — Madagaskarą ir pan.

¹⁹ Vertingas meno istorikas. H.R. turi galvoje vizų išdavimą pagal kraštus, kur prašantysis gimęs.

²⁰ Bernardas Brazdžionis tada buvo visiems (intelektualams) įkyrėjęs, gastroliuodamas po DP stovyklas ir deklamuodamas Dievo ir Tėvynės meilę.

pjesę; pabaigoj, laimei, davė linksmą kareiviško stiliaus farsą.²¹ Sartre'as eina Stuttgarte, bet negaunu nuvažiuot leidimo, tad tenkinamės Giraudoux²² ir Čiurlionio ansambliu (kuriam p. Dirmeikis²³ II.16 d. įteikė premiją; jis pabus čia dar porą mėnesių).

Spaudžiu ranką Jums abiems.

Jūsų H. Radauskas su žmona

P.S. Kokiu būdu galėčiau Jums atsilyginti už knygas? Nebent rūkalais, jei kas atvažiuotų. (Kai iš čia vyksta, mums nepraneša).

Reutlingen,
Seestr. 11, b/Reiber.
1947.VII.8.

Mielas ponas Greimai,

kažkaip nevyksta mums susirašinėti, — tai vienas, tai kitas aptingstam. Tikiuos, kad mano laiškas su padėka už knygas savo metu Jus pasiekė. Siunčiu dabar Jums „Tremties metus“ — Rašyt. Dr-jos metraštį; manau, kad jo dar neturit. Aš prie jo išleidimo prisidėjau kaip korektorius. Jis aiškiai serga vandenlige, bet ką padarysi, kad mes linkę kiekybę statyti pirmoj vietoj.

Šiaip gyvenam po senovei, niekur neemigruoju (kol kas, žinoma), kenčiu nuo karščių ir valgau pomidorus, kurių porą kg išsikeičiau į rūkalus.

Neseniai praėjo metinis Rašyt. Dr-jos suvažiavimas, per kurį tapau net išrinktas į Valdybą — sekretorium ir dabar esu pasiryžęs visas jėgas pašvęsti tos kilnios institucijos garbei bei gerovei. Esam persekiojami įvairių gandų: kad veš į Prancūziją runkelių kaupti, kad grūs čia pat į dideles stovyklas etc., bet

²¹ Nusivylimas garsiąja Comédie Française, kurios pavieniai aktoriai, sudarydami menkas trupes, važinėdavo pasipinigauti.

²² Sartre'as tuo metu buvo pačiose viršūnėse, o Giraudoux — tarpukario rašytojas dramaturgas.

²³ Dešiniųjų tautininkų lyderis.

užsigrūdinom ir vis mažiau tų pavojų bebijom (nors vieną dieną kuris gandas gali pasitvirtinti).

Paryžiaus vėjas atpūtė pas mus Sartre'o „Muses“ (labai neblogas pastatymas), ir mes tuo didžiuojamės prieš amerik. zoną (daugiau nieku pasigirt negalim).

Jei netingėsit, parašykit atviruką: ar esat daktaras²⁴ ir kaip iš viso sekasi.

Spaudžiu ranką Jums ir poniai.

Jūsų H. Radauskas

Reutlingen,

1947.IX.21.

Mielas ponas Greimai,

labai džiaugiuos, kad metraštis galės kiek pašildyti Jūsų aiškiai atvėsusius patriotinius jausmus, nes jame vyrauja Tėvynės Meilės tema. O kai dėl meno, tai jis literatūroj nebūtinus. Ta prasme pasisakė mūsų vienas laikraštis. Ir pridūrė: „nesuinteresuota“ literatūrą gali kurti tik tautos, pradėjusios pūti. Buvau maloniai sujaudintas, kad skyrėt man tokią gerą vietą savo klasifikacijoj²⁵. Tačiau su ta nuomone niekas, iškyrus Galdiką²⁶ (beje, kaip jam sekas Paryžiuoj, ką jis veikia?) nesutiks.

Dėl Pažėraitės, Būdavo, Kuzmickio²⁷ ir visos eilės kitų prozaikų bei poetų dviejų nuomonių būt negali. Ir vis dėlto jie buvo atkakliai ginami ir sudėti. Metraščio II-o tomo redaktorium Valdyba išrinko mane, bet nežinau, ar ilgai ištversiu šiose pareigose, jei dirbsim senais principais. Ar negalėtumėt parašyt II-am tomui straipsnio apie Milašių arba kuria nors „žmogiškesne“ tema? Parašykit būtinai.

²⁴ Daktaratui reikės dar metų laiko.

²⁵ Neatsimenu kokia proga Radauską įrašiau tarp geriausių lietuvių poetų, nors jis tada dar buvo visai „nežinomas“.

²⁶ Galdikas smarkiai dirbo. Kartą į savaitę jis ateidavo pas mus vakarieniauti, klausydavosi muzikos — mat turėjome radio — ypač Chačatūrian ir Šostakovičiaus — o klausydamas darydavo škičius. Buvome susidraugavę.

²⁷ Tai vis *Metraščio* rašytojai, kuriuos aš būsiu turbūt paminėjęs.

Raila²⁸ man parašė turįs apysakų. Ar neteko jų matyti? Paprašiau atsiųsti.

Nežinau, ką turit galvoj, kalbėdamas apie Šviesą²⁹. Laikraštį (jis, rodos, vėl ims eiti) ar organizaciją? Trumpa³⁰ čia norėjo, kad paskaitytume jiems paskaitų. Bet dabar visa vėl nutilo, nes jis nuolat važinėja. Tiesą sakant, iš manęs paskaitininkas menkas. Amerik. zonoj, kaip girdėjau, visi kalba vien apie emigraciją; pas mus ramu, nes niekur neveža ir neleidžia. Paskut. naujiena: iš Vliko atima du namus; vargu ar beapgins. Mus ketina varyti į stovyklas (kurių nėra), bet, tur būt, laukia šalčių. Dėl to giliai nuliūdęs, savo ir žmonos vardu sveikinu Jus ir Ponią — Jūsų Henrikas Radauskas

Reutlingen,
1947.X.28.

Mielas ponas Greimai,

kadangi labai mėgstu Gautier³¹ (Teofilį, o taip pat ir Margaritą), stengiausi, kiek mano jėgos leido, šį tą sužinoti apie p. Matoré (kurio nepažįstu) knygos spausdinimo sąlygas. O patyriau tik tiek: jei bus gautas leidimas ne vien spausdinimui, bet ir popieriui, tai 350 pusl. ir 80 knygų galima išspausdinti veltui, už keliolika butelių konjako (5-6.000 markių). Greitumas spausdinimo pareina, be abejo, ir nuo simpatijos, kurią moki spaustuvininkui sukelti. Jei būsi labai simpatingas, tai ir per 8-9 mėnesius (ar net greičiau, per 6) išeis. Jokie vokiški ar juo labiau mūsų kaimiškų horizontų leidėjai knygos svetima kalba leisti neapsiims. Ar spausdinama 500 egz., ar 1.000, jokie skirtumo

²⁸ Bronys Raila, tuomet paryžietis, užsiiminėjo, kaip ir aš, „politika“, todėl jo novelės mane ir nustebino.

²⁹ Šviesos — ir draugijos, ir laikraščio — įsteigimas buvo vienas iš svarbių to meto kultūrinių įvykių, subūrusių kuone visas intelektualines jaunimo pajėgas. Prisidėdami, mes buvome ir Paryžiuje įsteigę Šviesos skyrių.

³⁰ Vincas Trumpa tada buvo labai veiklus „kultūrininkas“.

³¹ Théophile Gauthier, poetas, apie kurį tuo metu Georges Matoré buvo apgynęs savo doktoratą, ir Marguerite Gauthier, personažas iš *Dame aux Camélias*, drama ir opera.

nesudaro, mašina suksis 30 min. ilgiau, kaštuos beveik tą patį. Tad spausdinimu turėtų rūpintis pats knygos autorius, dar kartą pabrėžiu: reik gauti leidimą ir popieriui. Tam reikia užpildyti tam tikrus blankus. Leidimus duoda Baden-Badeno Direction de l'Information. Rodos, visagalis toj srity yra buvęs Kauno univ-to lektorius³², dabar tvarkąs švietimo reikalus mūsų zonoj. Teko girdėti, kad jo žinioj esanti net ir spaustuvė ar leidykla (tai paduodu kaip gandą). Jei Gautier specialistas su juo pažįstamas, tai viską padarys per jį (bent gaus leidimus).

Dėl pagalbos disertacininkui naujojo vok. romano reikalais ne ką tepatyriau. Knygynai čia ir Tübingene neturi ne tik amerik. zonos, bet net ir savo zonos katalogų. Nė vienos padoresnės knygos normaliu keliu gauti neįmanoma (o ne-normaliais vaikšiot argi gražu?). Dėl visa ko surašau porą knygų ant atskiro lapelio, gal tas mokslininkas mėgins gaut kurioj Paryžiaus bibliotekoj, bet vargu ar ras. Klausiau Tübingeno univers. bibliotekos, ar negalėtų (pareikalavus per Sorboną) nusiųst (skolintinai) knygų, sako — kol kas negalį.

Prasidėjo šaltos dienos, prieš porą savaitių vežiau sunkvežimiu iš miško malkas, tai dabar nešalu (jei visą dieną kuriu). — Vakaraš valdžia taupymo sumetimais išjungia srovę, tad sėdim tamsoj ir dainuojam tautiško turinio dainas. — Rašyt. Draugija ruošiasi leisti žurnalą (literatūrinį), kuris glausis prie „Minties“,³³ redaguos Pulgis³⁴, bet bus ne vien jumoras (kaip ir „Tremties Metuos“. Ar jau rašėt „Minty?“ Aš jos negaunu. Ruoškit man straipsnį almanachui, rašykit, kada atsiųsit? Raila žada apysaką!..

³² Generolas Raymond Schmittlein, lietuvių draugas, gaullistas, buvęs pirmosios Armijos V skyriaus viršininkas, o vėliau — prancūzų okupacinės zonos informacijos direktorius. Jo nuopelnai mums būtų verti paminklo.

³³ Liberalinės minties laikraštis, kurio redaktoriumi buvo Henrikas Žemelis, dabar *Akiračių* ekipos narys.

³⁴ Pulgis Andriešis, rašytojas, pirmaujanti lietuviškosios bohemos asmenybė (1941-1948), vėliau emigravęs į Australiją. Tuo metu garsioje gastrolių trijulėje, jiedu su Antanu Gustaičiu atstovavo linksmajai pusei, o B. Brazdžionis — liūdnajai (Dievas ir Tėvynės Meilė).

Sveikinu Jus, Ponią ir Panelę. Žmona liepia kloniotis.

Jūsų Henrikas Radauskas

Reutlingen,
1947.XI.29.

Mielas ponas Greimai,

nenusiminkit, kad neturit fotogeniško veido ir rašytojo biografijos³⁵, nes tie dalykai II-ame metraščio tome dedami nebus. Apie Balzacą tikrai DP-ams bus nelabai įdomu, bet gal parašytumėt apie mūsų „tautietį“ Milašių ar Nobelio premiją gavusį Gide'ą? Jei galima, straipsnį norėčiau gauti iki vasario 1 d. (laikraščiuose paskelbiau, kad medžiaga siųstina iki 15.I). Prašyčiau parašyt aiškiai, ar galiu ko tikėtis, ir iš anksto dėkoju.

Dėl Pulgio pažiūrų į Railos kūrybą nieko paaiškinti negaliu; pats tesu skaitęs tos serijos 1 ar 2 atkarpas³⁶. Man rodos, joje nevisai skanus buvo per familiariškas tonas ir, be to, žiūrėjimas į viską lyg iš Eifelio bokšto: ką ten, apačioj skruzdėlės rėplinėja...

Kai klausiat dėl Sauliaus³⁷ sumanymo, tai, nepretenduodamas į pranašų vietas, manau, kad, jei Jūs rašysit, būtų labai gerai, ir įeiti, žinoma, sutinku. Pas mane jis kol kas nesilankė, bet Freiburge, iš kur aš neseniai grįžau, pas kai ką buvo užėjęs. Turįs didžiausių planų: kreidinis (!) popierius etc. Bet ar negali būti taip, kad jis su Jumis tarėsi, o paskui už Jūsų nugaros padarys, ką norės? — Freiburge mačiau neblogą Picasso, Matisse'o, Chagallo ir kt. dailin. parodą, nors galėjo būti geresnė. Taip pat mačiau (atelier) Kasiulio darbus, jis vis ieško ir

³⁵ Buvau atsisakęs rašyti į *Metraštį* — juokais — dėl nefotogeniškumo ir neturėjimo biografijos. Mano siūlomas Balzakas netiko — tuo metu studijavau jo aprašytas madas savo doktoratui.

³⁶ Pulgio pažiūros į Railos stilių, kaip ir į viską, buvo, žinoma, humoristinės. O iš Paryžiaus mes į tą lietuvišką skruzdėlyną okupacijos zonoje, savaime suprantama, žiūrėjome iš aukšto.

³⁷ Būsimas Radausko leidėjas Saulius, atvykęs iš Romos ir Paryžiaus, projektavo atgaivinti Binkio *Vainikus*.

randa, tai didelis talentas³⁸. Ar žinot, kad išėjo liuksusinė monografija apie Jonyną (100 pusl.) su prof. Rannito³⁹ tekstu? Pas mus buvo paplitęs gandas, kad kompartijos narys (Erenburgo žiniomis) Matisse'as apsilankęs pas Galdiką⁴⁰. Tur būt, iš piršto išlaužtas, kaip ir žinia apie Rad-nės grįžimą. — Norėdamas neatsilikti, pavarčiau Millerio „Capricorne'ą“⁴¹ ir beveik nesujaudinau, matyt, esu labai sugedęs, dėl ko nepaprastai nuliūdu. Sveikindamas Jus ir Ponią, pasilieku

Henrikas Radauskas

P.S. Straipsnį rašykit, nes vėl į metraštį sulįs viri obscuri.

Reutlingen,
1948.I.26.

Mielas ponas Greimai,

ar tiesa, kad ėmėt skraidyt? Per tai, tur būt, ir laiško nebeparašot. Aš Jums paskutinį rašiau pačioj lapkričio pabaigoj, gal per streikus koks thorezistas⁴² nepristatė? Tiesa, ypatingo reikalo neturiu, taip sau, sakau, pasišnekėsiu. Esu kaip ir našlys: žmona dirba IRO⁴³ centralėj už 100 km., bet žada iš ten bėgti, — perdaug ten malonūs žmonės ir tarpusavio santykiai.

Prieš porą mėnesių buvau Freiburge ir sutikau (Jonyno prašomas) išversti tą tragikomišką Mérimée „Lokį“⁴⁴ į liet. kalbą. Jis nori išleisti liuksusiniu leidiniu su orig. medžio raižiniais.

³⁸ H. Radausko aistringas prisirišimas prie tapybos vis labiau ryškėja. Jis ir toliau liko ištikimas Kasiulio talentui.

³⁹ Tuo metu buvo užėjusi mada vadintis profesoriais, daktarais arba bent direktoriais.

⁴⁰ Tipinga gandų gdynė.

⁴¹ Pokarinės literatūros „supaleistuvėjimo“ simptomas — nepasisakant apie jo meninę vertę.

⁴² Maurice Thorez — prancūziškas Stalinas. Ėmė siausti Šaltasis karas ir politiniai streikai dezorganizuoti Vakarų Europą.

⁴³ International Refugee Organization.

⁴⁴ Prosper Mérimée *Lokys*, Radausko išverstas, pasirodė liuksusiniame leidinyje su Jonyno raižiniais. Tai vis Schmittleino nuopelnai.

Išvertęs prieš kelias dienas nuvežiau. Tegu galas tą Jūsų pranc. kalbą, mūsiškė daug aiškesnė.

O kaip Jūs, ar parašysit metraščiui apie Gide'ą, kaip prašiau? Nenorėčiau, kad tuo klausimu rašytų koks juodukas, kad ir Gide'o nenujuodintų. Foto ir biografijų šiame leidiny nebus, nesibijokit. O gal jau ir „Dr.“⁴⁵ bus galima uždėt? Nors pas mus čia jų infliacija, bet autentiškų labai nedaug, tuos gerbiam. Gal kada aplankysit ir mūsų kraštus? Būtų labai malonu.

Jūsų pranašautasis Saulius nesirodo, bet apie jį girdžiu iš visų pusių. Tai jis pas Švirmicką nakvoja ir kavą geria, tai popierių (gerą) perka. Girdėjau, kad į „Vainikus“ ketinąs įtraukti poetus Matuzevičių ir Jakubėną⁴⁶. Bet būsią ir kitų. — Ar teko matyti prof. Rannito knygą apie Jonyną (keturiom kalbom)? Be to, Freiburge atidaryta Kasiulio paroda. Tai labai gabus vaikinai, nors truputėlį eklektiškas, deja. Kaip sekasi Galdikui? Jo paroda Tübingene (su Jonynu) buvo labai gera. Dabar ruošiamės liter. premijas dalint. „Kai kas“ labai piršo „Kryžius“⁴⁷, bet jie spaudoj gavo per kepurę. — Pulgis išleido neblogą knygelę „Anoj pusėj ežero“, bet vien gamta, be žmogaus. O kas Jūsų padangėj?

Spaudžiu ranką Jums ir Poniai.

Jūsų Henrikas Radauskas

P.S. Ar atsiliepė Aleksys? Švirmickas labai mokslų prislėgtas, jei galit, paguoskit. Rimtai. H.R.

Reutlingen,
1948.V.27.

Mielas ponas Greimai,
keisti ir nežinomi Spaudos Dievo keliai: po Jūsų straipsnio „Minty“ gavau laišką iš vieno leidėjo, kuris prašo mane atsiųsti

⁴⁵ Doktoratą apgyniau po keleto mėnesių.

⁴⁶ Noras įtraukti „komunistinius rašytojus“ buvo gryna provokacija „patriotams“.

⁴⁷ V. Ramono (Ramanausko) romanai, dr. J. Griniaus apskelbtas šedevru.

jam „Fontano”⁴⁸ rinkinio matricas, ir jis galėsias išleisti koki 1000 egz., nes gaila, kad dėl popieriaus stokos tos knygos teatspausta keli egzemplioriai. Kadangi tų 5 egzempliorių leidėjo nepažįstu ir paties leidinio nesu matęs, prašyčiau patarpininkauti, kad jis 1 egz. rezervuotų man (sutinku mokėt cigaretėm).

Prieš porą mėnesių esu daręs „Fontano” screening’ą. Apie 30-40% teko išmesti, kiti šiaip taip laikosi. Bet kas bus, jei pakratysiu dar po kokių dešimties metų? Gali būti „graudu ir nyku baisiai”, kaip sako Kossu-Aistis⁴⁹, kurio rinktinių eilių knygą neseniai išleido Brazdžionis. Ar teko ją matyti? Ji turi 140 pusl. plius keliolika pusl. Brazdžionio „Nachwort’o”. O pats Kossu, savo ruožtu, Amerikoj išleido viename tome visą Baltrušaitį. Gal gavot jau tą knygą iš K.? Ar susirašinėjat su juo?⁵⁰

Apie save tiek tegaliu pranešti, kad esu viengungis, nes žmona nuo gruodžio mėn. dirba už 100 km. nuo čia, mažame miestely, IRO centralėj mūsų zonai. Tiesa, įsigijau radio aparatą, milžinišką dėžę, tad lavinuos „muzikos srity”. Didžiausiam mano siaubui, pradeda patikti Bachas.⁵¹ Šiaipjau nieko neužmiršau ir nieko neišmokau. — Prieš kurį laiką matėm čia „Trojos karą” su Ozeray⁵². Labai graži blondinė (geras perukas), bet ar gali vaidinti, taip ir nesupratau. O šypsotis gali.

Nieko nežinau apie Jus. Ar vis tebeskraidot ir ar esat

⁴⁸ Jam dar Paryžiuje esant, atverčiau Saulių į Radausko kultą. Nuvykęs į Vokietiją, jis *Fontaną* perspausdino mašinėle (8 egz.) ir, kiekvieną eilėraštį užklįjavęs ant kartono, „išleido”. Aš ta proga parašiau *Minčiai* jį išgarbinantį straipsniuką, džiaugdamasis antrąja *Fontano* laida. Tuo būdu atsirado Radausko „fan’ ai” ir jo pripažinimas.

⁴⁹ H.R. cituoja prastą pokarinio Kossu eilutę ir šypsosi iš jo vardų kaitaliojimo.

⁵⁰ Su Kossu kurį laiką susirašinėjau, bet vėliau keliai išsiskyrė. . .

⁵¹ Tuo metu prasidėjo klasikinės muzikos gerbimo periodas, trukęs iki dabartinės operų kultų epochos.

⁵² Vienas iš retų Radausko „neištikimybės” ženklų (pjesė *La guerre de Troie n’aura pas lieu*).

daktaras? Sprendžiant iš antigriniško straipsnio⁵³ (kuris daug kraujo sugadins viris obscuris), turėtumėt būt. Turiu galvoj ne tik jo „mokytumą“, bet ir tai, kad randat laiko tokiems darbams. Skaitydama jį, visa „bedieviška“ tremtis triumfavo. Tik, deja, ne visi jį įkando.

Kaip laikosi Galdikas?⁵⁴ Ar jo paroda buvo „pastebėta“, ar visa pasibaigė pora palankių recenzijų? Ar jis gali dirbti?

Kaip menką atlyginimą už Jūsų gražų straipsnį apie mane siunčiu ištraukas iš Aleksio kūrybos⁵⁵ (jo knygą iš kažkur gavo Brazdžionis) ir savo paskutinį šedevrą (taip apie savo darbus kalba Galdikas ir Maillolis).

Spaudžiu ranką Jums ir Poniai.

Jūsų

Henrikas Radauskas

Aleksys CHURGINAS, SAULĖSTAKU.

1947. Valst. Grožinės Liter. Leidykla. 7.200 egz. 117 pusl.

Stalinas

.....

Ir nér pasauly užtvarų ir sienų,
Kurios užtvenktų mūsų troškimus,
Nes Stalinas — tai Leninas šiandieną,
Ir ateitin jis drąsiai veda mus.

„Daina apie raud. armiją”

.....

Kas įveikti gali mus,
Jeigu draugas Stalinas,

⁵³ Radau reikalo parašyti apie dr. J. Griniaus obskurantizmą ir jo užangažuotos, morale pagrįstos literatūros kritikos supratimą. Tai vis garsioji Ramono *Kryžių* byla.

⁵⁴ Galdiko paroda buvo surengta žinomoje Durand-Ruel galerijoje, bet atgarsių prancūzų meno pasaulyje neturėjo. Tačiau Galdikas baisiai dirbo, perėjo į aliejų, atsinaujino.

⁵⁵ A. Churgino eilės — baisios. Bet mums buvo aišku, kad jis tyčia blogai rašė. Galutinis sprendimas buvo suspenduotas. Vėliau Radauskas jau jam nebedovanojo —

Vėtrų nepabūgęs,
Veda mus patsai. . .

„Deputatų diena“

Būk tu sau gimęs dykynėj bevaisėj,
Prie Ventos ar žilam Ala-Tau, —
Visur vienodą valią ir teisę
duoda Stalinas tau.

„Lopšinė“

Aš žinau: tu būsi
Tikras bolševikas —
Visada į mūšį
Pirmas eisi Tu.

Reutlingen,
1948.VI.14.

Mielas ponas Greimai,
ačiū už laišką ir visas žinias. Dėl „F.“⁵⁶ naujos laidos, tai patikėjo ne tik anas leidėjas (kuris pasisiūlė multiplikuoti, manydamas, kad yra tipografinis rinkinys, kurį galima numatricuoti, ir tuomet jam tereiktų spausdinti). Taip suprato visi, kurie Jūsų straipsnį skaitė (tiesą sakant, kitaip suprasti ir nebuvo galima). Viena poniutė (išgėrusi) viename viešame pobūvy net pareiškė, kad taip daryti esą negražu: girdi, perrašo kelis egzempl. mašinėle, o pask draugai reklamuoja (ji, berods, matė kažkur tą „leidinį“). Kita labai aukšto pareigūno žmona po vieno liter. vakaro man aiškino, kad aš esąs „šaltas“ poetas. Veltui stengiausi ją įtikinti, kad skleisti šilimą yra krosnies, o ne poeto pareiga. Sunku kovot su poniom. . .

Naujas rinkinys (pagąsdinančiu vardu „Strėlė danguje“) paruoštas jau seniai. Palaukus 13 metų, būtų galima laukti ir dar, bet norėjau išleisti, kol esu Vokietijoje, nes kitur gali būti žymiai sunkiau. Jonynas apsiėmė tą knygą išleisti, tariamai gavęs jau leidimą (žodžiu) iš generolo, tad ir popierių gausias. Bet Freiburge sunku su šriftu (lietuv.), o aš nesu pakankamai landus, kad sugebėčiau kitur surinkti, o ten atspausti. Dabar kasdien gali

⁵⁶ Toliau tęsiama *Fontano* istorija.

įvykti valiutos reforma, o tada bus po visam. . . Tai teks dar lukterėti. . .

Dėl „F-no” screening’o blogai supratot: nei aš leisiu jo naują laidą, nei dėsiu į kokią „rinktinę”. Sijojau grynai dėl smalsumo, o tuos %% reik išmėtyti dėl to, kad yra arba ištisai blogų dalykų ar su netikusiom vietom. Ši tą būtų galima pataisyti, bet, žinoma, nedaug. Kaip rodo kolegų pavyzdžiai, skonis, einant senyn, greičiau menkėja, taigi senatvės laukti nebūtų ko.

Kad nepajudintot „Žaltės pāsako”⁵⁷, gaila. Tamsybes reik sklaidyt, nežiūrint į vaikų skaičių. — Baltrušaičio „Nachwort’as”⁵⁸ tragikomiškas. Nekalbant apie visa kita, pakanka jau to, kad „Žiurkės įkurtuvės” giriamos kaip geras dalykas. Blogesnių sunku net įsivaizduot.

„Minčiai”⁵⁹ idėją dėl tų knygų charakteristikų davėt neblogą. Mielai ką nors parašyčiau, tik kad, išskyrus beletristiką, mažai ką teskaitau. Parašiau jiems prieš kelias dienas apie chaltūrinį Augsburguro teatro repertuarą. Nežinau, ar dės. Tiesą sakant, plūstis nusibosta, nors lyg ir reikia, nes kitaip visi linę manyt, kad mes be galo kultūringi.

Klausiat dėl metraščio. Prieš kelias dienas įvykusiame Rašyt. Dr-jos Valdybos posėdy nuo redaktoriaus pareigų atsisakiau, o gautą medžiagą perdaviau Santvarui. Per laikraščius apie tai pranešiau tik dėl to, kad man medžiagos nebesiūstų. Aiškint priežastis būtų ilgas ir nuobodus reikalas.

Šiaip jau iš kultūrinių naujienų svarbiausia, kad prasi-

⁵⁷ Vokietijoje tuo metu pasirodė dail. Augiaus iliustruotas, prancūziškas *Žalčio pasakos* vertimas. Jis buvo skandalingas: sumaišant gimines, išėjo *La conte du couleuvre*, ką aš atgal išverčiau į lietuvių kalbą *Žaltės pasakas*. Tekstą skaitėme juokdamiesi su Matorė: lazdelė ten virto vyrišku seksu, su kuriuo buvo visaip žaidžiama. Parašiau gana vykusį straipsnelį. Pasipylė intervencijos... Augustinavičienė turinti daug vaikų, mažų, reikia pasigailėti. Pasigailėjau ir atšaukiau, kad nespausdintų. Radauskas neatlaidus.

⁵⁸ Juokiamasi iš Kossu parašyto „Nachwort’o”.

⁵⁹ Mudu su B. Raila buvome sugalvoję atskirą kultūrinę skiltį *Mintyje*, pavadintą „Akimirkos”. Atrodo, buvo nebloga.

dėjo velniška vasara — turim po 30° pavėsy kasdien.⁶⁰ Prakaituoju žvėriškai. Vienintelė paguoda, kad „geriau prakaituoti, negu verkti“ (Gide). Manau, kad Paryžiuj dar blogiau.

Linkėdamas atvėsimo spaudžiu ranką Jums ir Poniai.

Jūsų

Henrikas Radauskas

P.S. Kiek metų Jūsų dukteriai? Siunčiu jai eilėraštį apie angeliką, gal dar nebus išaugusi iš tų temų. . .⁶¹ R.

P.S. 2. Rannitui apie naująją „Minties“ rubriką pranešiau.

Reutlingen,
1948.VII.25.

Mielas Ponas Greimai,

į nepraktiškų žmonių sąjungą esu vienas iš rimčiausių kandidatų. Pretenduočiau net į pirmininkus (kaipo visų nepraktiškiausias). Tik bijau, kad tokia sąjunga greit iširtų, nes niekas nemokėtų nario mokesčio (be ko jokia draugija gyvuoti negali). — Sąlygos „kultūriniam gyvenimui“ kol kas menkai teryškėja. Dabar finansinė padėtis daugiau panaši į defliaciją, bet net mokyti finansistai sako, kad tikrai negalima pasakyti, kaip reikalai vystysis. — Iš Kultūros Fondo vargu ar kas išeis. Juo labiau, kad dabar jie gaus maximum 10% savo kapitalo. Aš per 1947 m. rašytojų suvažiavimą (kai jis gimė) siūliau steigti knygos fondą, teigdamas, kad sunku bus viską aprėpti, bet buvau užrėktas kaip nepatriotas. Kol kas iš Dovydeno veiklos žinoma tiek, kad jis įsigijo rašomąją mašinėlę.⁶² Gerai, žinoma, ir tas.

Jūsų minėtuosius adresus biurų prašyčiau atsiųsti (rusų, vok. ir prancūzų <žmonai> kalbų).⁶³ Įdomu, kaip Kossu mano

⁶⁰ Tai buvo karščiausia vasara visoje pokario Europoje.

⁶¹ Tai eilėraštis apie medyje verkiantį angelą, žinoma, nieko bendro su vaikais neturintis.

⁶² Dovydeno mašinėlė tapo svarbia kultūrinių pletkų tema.

⁶³ Biurai, kurie siūlėsi surasti mokytojų vietas Amerikoje.

daryti mažybinį iš savo dukters vardo — Vakarytė?(!)⁶⁴ Labai norėčiau patirti.

Kaip pavadinti tą naująją skiltį „Minty“, gal ir netaip svarbu, bet reiktų pabrėžti, kad turima galvoj nelietuviškos knygos (rodos, pradžioj buvo tokia koncepcija). Tad gal būtų galima pavadinti „Tarp svetimų knygų“ ar kaip nors panašiai. Jei būtų kalbama apie beletristikos knygas, gal būtų galima, pridėti atskirai gabalą išvertus, — tai kitąsyk daugiau parodo, negu ilgiausias straipsnis. Dabar vokiškuose knygynuose pasirodė daugybė gerų knygų — tiek vokiškų (emigrantų. . .), tiek svetimų autorių vertimų. Jų kaina 6 - 10 markių, kurių nė vienas netarnautojas nesiryš išleisti. Daug teatrų užsidaro.

Mano „šeimos gyvenime“ svarbiausia naujiena, kad šiom dienom grįžta iš IRO centralės Neuenbürge į Reutlingeną žmona ir čia dirbs vietiniame PDR (kuris valdo DP-us). — Laikraščiai rašo daug apie karą⁶⁵, bet anksčiau kaip prieš metus, manau, nebus. Jei kartais netyčia ir kiltų, tai bėgam pas Jus, o pask su valtele į Ameriką.

Spaudžiu ranką Jums ir Poniai

Jūsų Henrikas Radauskas

P.S. Kiek metų Jūsų mergaitei?

1948.VIII.27.

Mielas ponas Greimai,

ačiū labai už laišką ir manager'ių adresus, kurie bus, pagal nurodymus, stropiai saugojami nuo „prašalaičių“ akies. Gal kada sugalvosiu jiems parašyti.

Dėl „įsipareigojimų“ „Minčiai“ gal būsit klaidingai supratęs. Juk sėdint taip toli nuo redakcijos ir nematant nei jos, nei spaustuvės, kad ir tokio puslapio redaguot negali: maximum padėt rinkti medžiagą. — Manau, kad geriau bus, jei ateity rankraščius siųsit tiesiai „Minčiai“. Parašiau jiems recenzijėlę apie grafomanišką ponios Šeštokienės novelių knygelę. Geriau būtų iš viso apie ją nerašyt, bet reikia įspėt tautiečius: ji juk

⁶⁴ Kita malonybinė Vakarės forma — Vakaruška.

⁶⁵ Gandai apie karą buvo rimti, net ir De Gaulle buvo jais bepatikįs.

„Minties” laureatė! Už Baltrušaičio rinkinį (rusišką) būčiau dėkingas, parašyčiau tai pačiai „Minčiai”. Būt gerai, jei ji greit atsiųstumėt, kad užbėgti kitiems laikraščiams už akių, — čia tą knygą jau kažkas yra matęs! Neseniai esu skaitęs abu B-čio rusiškuosius rinkinius, tai galima būtų palyginti. Jei eilė. nėra datuoti, gal galėtumėt iš jo sūnaus (maždaug bent) sužinoti kada kurie iš jų rašyti, — o gal, — jei tai nebūtų per sunku, — jis galėtų (pagal rankraščius) datas apačioj sudėti?⁶⁶ Mat, vienas B-čio rinkinys (3-asis) buvo paruoštas spaudai jau apie 1915-16 metus. Lyginti su lietuviškais eilė. rusiškųjų beveik negalima: jie visa galva aukštesni (Sruoga pirmas paleido į apyvertą mitą apie lietuviškųjų tariamąjį pranašumą). Vien dėl tos priežasties (ir dėl daugelio kitų) man būtų sunku imtis rašyt knygą apie jį. Taigi anos ponios triūsas turi nedaug prasmės. O archyvus pamatyt būtų įdomu: tas smalsumas juo nuodėmingesnis, kad jis visuomenei būtų nenaudingas.

Tur būt, girdėjot, kad „Šviesa” savo žurnalą žada praplėsti ir išeiti į platesnę plotmę, tik nežinia, ar su pinigais išveš, — sako pradžiai turį. Būtų gerai, kad nors vienas „pasaulietiškas” žurnalas galėtų eiti (jei išeitų greit, — kas vargu ar bus, — būtų galima jam pasaugoti rašinį apie tą Baltr-čio rusišką rinkinį). Ar matėt Valaičio verstą B-čio rinkinį, išėjusį beveik prieš metus (jį esu recenzavęs „Aiduos”)? Ką sako apie jį B-tis junior?

Su Jūsų kelione į USA tikrai keistokai išeina. O Raila ir Dirmeikis⁶⁷, tur būt, popierius turi ir apleis mūsų kontinentą? Kai pastarąjį pernai mačiau Reutlingene, gavau gan keistą įspūdį: nieko neužmiršo ir nieko neišmoko. Granitas.

Siunčiu paskutinę porciją „kūrybos” (tingiu perrašinėt).

— Drįstu dar sykį teirautis apie mergaitės amžių ir sveikinu Jus visus tris. Žmona siunčia linkėjimus. Jūsų H. Radauskas.

P.S. „Kūryba” plačiau neskleistina. H.R.

⁶⁶ J. Baltrušaitis jr. tuo metu dėstė New Yorko ir Yale universitetuose.

⁶⁷ B. Dirmeikis priešinosi Rastenio, Railos ir kt. pastangoms sulikviduoti tautininkus ir įsteigti vieną „pasaulietišką” partiją.

Homero jaunystē

At gēriau putojauti jēna,
At valgrau uzeimotā duona,
Āiurējau i žērināig drena:
Tz zēdiuāig gēlē raudoņa.

Man jēmeņp grojo vauvdeļāis
Pavisiņi auksto platau,
Tz bites aukstāis indelāis
Man klepianti medu gabeno.

O, karp man bejrotiņai sekēs!
Man vjnuogis nokti skubējo,
Tz nukros, iņņpusos kekēs
Lamungos pie lūpus vjņpijo.

Su lyra klayodami dorese,
Mes kara, ir karidā gredojom
Tz vasars aukstā ir dūresig
Tz vredauāig banga po kajom.

O zvanqzēdis, pradējunos kilti,
Aut jūtos rankas aukstnes
Uzdejo ir liepi nūkilti,
Kad ji neņnikeltu māņēd.

Fantastiska naktis

Mēnulis pamaui, kād lampa
Izrai - ir mustēks uzgērs.

Per krūmus dega ir šlampa
Pavasario kojos basos.

Aut stego neskritumos, tampa
Raketon akasij, kasos
Wdega ir misvicēia kampa
Pradējums šonti tēšos.

Ur gulbis i dangus panyla,
Ur lēpiz choras malyla,
Ur viliari laime girtdi:

Jos ardas pradēda grizti,
Šlamēti kaip ņekas ir plysti,
Ur plaukti kaip lietūs girtdi!

1948.IX.11.

Mielas ponas Greimai,

ačiū labai už Baltrušaitį, kurį, kaip pageidaujat, gražinsiu. Buvau manęs parašyti apie jį „Minčiai“, bet dabar, trumpai prisiekus, kad „Šviesa“ pasirodysianti spalį pradžioj, atiduosiu „Šviesai“.

Nors Spaudos Dievas, žinoma, juokiasi iš jaunų redaktorių priesaikų. Būtų gerai, jei ką nors parašytumėt 1-am numeriui.

Tur būt, pastebėjot, kad mūsų mieloji „Mintis“ Mariką Rökk paskelbė geriausia Europos filmų artiste, o apie „Don Kichotą“ pranešė, kad jo stilius vertime esąs „kruopščiai, nors ir gan populiariai, perduotas“. Vis dėlto mūsų laikraščiai be idiotizmų neapsieina.

Šiuo liūdnu apmąstymu baigdamas sveikinu visą Jūsų šeimą
Jūsų Henrikas Radauskas

1948.XI.2.

Mielas ponas Greimai,

ačiū labai už Baltrušaičio knygą (prašau padėkoti ir Baltr. jr.), o taip pat už Slovackį. Pastarasis vertime, deja, įgavo keistą panašumą į grafomaną. Sunku su tom eilėm. Anuomet skolintinai atsiųstąjį Baltrušaitį prieš kurį laiką gražinau Jums paštu, — tur būt, jau gavot. Baltr-tis savo knygoj labai kartoja, bet yra keli gražūs dalykai. Redakcija labai nevykusi, bet to nenorėjau perdaug judinti savo recenzijoj, kuri, berods, tilps „Šviesoje“.

Spaudžiu ranką Poniai ir Jums.

Jūsų Henrikas Radauskas

Reutlingen,
1948.XI.25.

Mielas ponas Greimai,

nudžiugau labai, sužinojęs, kad esat gyvas ir dargi mokslus pabaigėt. Pagaliau ir mes, mahometonai, turėsime bent vieną nemedicinos daktarą, ne vien katalikai.

„Šviesa”, kurios pasirodymo taip laukėt, pagaliau išėjo, gal jau tuo tarpu ir gavot iš Trumpos. Antrą numerį bandys leisti. Svarbu, kiek išpirks pirmo, kad vėl turėtų kapitaliuką. Dėl „plataus pasaulio liet. prenumeratorių tinklo” esu didelis skeptikas. Čia reiktų stačiai genialaus ubago, kuris mokėtų pats parinkti pinigų ir surasti keletą tokių pat pagalbininkų. Bepigu tiems, kuriems kiekvienas kunigėlis parenka. Be to, remtis tektų vien buv. DP-ais, tokie senieji amerikoniai visokiomis kultūromis mažai tesidomi. Mūsiškių tarpe šitie interesai irgi garantuotai mažės. Kai klausiat dėl Kult. Fondo veiklos, tai pikti liežuviai tvirtina, kad vienintelis jo žygis esąs tas, kad Dovydenas nusipirko rašomąją mašinėlę (nepikti tvirtina tą patį). Tiesa, įsteigė kelis skyrius, skaito paskaitėles. Dovydeno adresas: 13b Ingolstadt, Litauisches Lager. Girdėjau, kad jis norėjęs leisti žurnalą ar šiaip kokį neperiodinį leidinį.

Kossu „dvasinio stovio” pasikeitimas įdomus, jei tai nėra vien galantiškas gestas. Abejoju, ar jis apie tai kalba garsiai Amerikoje.

Neišmanau, ką reiktų versti tiems prancūzams. Baisiai sunku ką rasti. Bijau, kad gali atbaidyti „Kuprelio” sentimentalumas ir „doras paprastumas”, o „Raganiuje” Krėvė yra pats savo jaunystės „Skerdžiaus” šešėlis. Gal iš bėdos tiktų Vaižgantas, tik manau, kad reiktų gerokai trumpinti, tik nieko nuo savęs nepridedant. Tai nėra, žinoma, labai gerai, bet būtų „didesnei Tėvynės garbei”. Kitaip V-to plepumas ir palaidumas papjaus prancūzų skaitytoją. Estai yra išleidę Tamsaarės 4 ar 6 tomų romaną, be to, „Nipernaadi” prancūziškai.

Per Sruogienę esu gavęs didoką liet. lyrikos antologiją vokiečių kalba, vertėjas žinomas ir prityręs — Engertas, gyvenęs sovietų zonoj, prie Drezdeno. Jis norėtų, kad ją išleistume. Kadaisė jis buvo išleidęs mažą antologijėlę vok. kalba, o dabar yra 23 poetai, apie 100 eilėraščių. Žinoma, dėl autorių ar atskirų dalykų parinkimo galėtų būti daug kalbos. Nežinau, ar pavyks su juo susisiekti ir išsiaiškinti. Jei pasisektų išspausdinti, tai būtų pirmas didesnis mūsų poetų pasivaikščiojimas Europos keliais.

Man pačiam yra siūlę versti į liet. kalbą vieno „pa-

saulinio klasiko” dramą eilėmis. Žadėjo ir avansą iš kažkokių man nežinomų šaltinių. Dabar tas reikalas aptilo. Pagaliau, toks vertimas nieku neblogesnis už malkų kirtimą ar darbą anglių kasyklose.

Dėl ateities jokių aiškių planų neturiu. Pasitikiu Apvaizda, nors ji dažnai pribūna į pagalbą pacientui jau mirus. Norėjau važiuoti į Ameriką, kreipiaus į porą giminaičių dėl popierių, praėjo daug laiko, bet nesiunčia, tur būt, neatsiūs. Jūsų duotais adresais nerašiau, pagalvojau, kad nepatogu mokytojauti be anglų kalbos (ją pradėjau tik prieš porą savaitių studijuoti, ir tai pirmą sykį gyvenime). Pagaliau kur nors išvažiuosiu, kad ir paskutinis, kaip iš Lietuvos ir Berlyno. Kalbama, kad imsią į Nauj. Zelandiją, kraštas geras, esą daug sūrio ir sviesto. — Brazdžionis emigracijos reikalu šiom dienom vyksta į Paryžių, gal teks susitikti. — Įdomu, iš ko Kasiulis laikosi Paryžiuje, ar iš BALF’o?⁶⁸

Gale pranešu džiaugsmingą žinią: šiemet irgi bus dalinamos liter. premijos, tik nežinia, kam duoti, šedevrų nėra. Nors, reikalui esant, turės atsirasti.

Taip optimistiškai baigdamas, siunčiu geriausius linkėjimus Poniai ir Jums nuo mūsų abiejų.

Jūsų Henrikas Radauskas

Reutlingen,
1949.V.9.

Mielas ponas Greimai,
malonu buvo gauti Jūsų laiškėlį, po to, Švirmickui mūsų viltis sustiprinus, laukėm atvykimo. Nesulaukus, mūsų akyse jau buvo bepasirodanti „Tremtinio ašara” (tuo vardu neseniai išėjo vienas eilėr. rinkinys), bet paskui, patyrus, dėl kurių priežasčių neatvažiavot, lyg ir kiek aprimom. Nors drauge ir neramu — kas ten pasidarė Poniai ir kaip jos sveikata?⁶⁹ Tikimės, kad tuo tarpu viskas pakrypo gerojon pusėn.

⁶⁸ V. Kasiulis tuo metu jau buvo hierarchiškai pakilęs — turėjo kontraktą su viena galerija.

⁶⁹ Kelionė nepavyko dėl žmonos ligos.

Aš pats ruošiuos nedidelei operacijai — reikia rauti glandas (jau nuo 1942 metų), nes sakoma, kad Amerikoje tai brangokai kaštuoja. Ar pakliūsim, iš viso, ten, nežinia: bent kol kas, nemažą % atmeta dėl plaučių. Mūsų apskritį dėl to laikinai turės atidėti kelionę Santvaras ir kai kurie kiti. Brazdžionis jau Bremene (o gal ir jūroj). Sugrįžęs iš Paryžiaus, jis parašė keletą poemų, kuriose „sudirbo“ Picasso, Chagallą, Sartre'ą, Montherlantą ir daugelį kitų. Kad labiau juos suniekintų, pasišaukė pagalbą šuniuką ir privertė jį pakelti koją (užpakalinę). Eilėraščius sudėjo į „Aidus“, bet smarkiausio spausdinti nedrįso.⁷⁰

Tai tiek kultūrinės kronikos. Tiesa, renkamas antras „Šviesos“ nr., laukiama apie rudenį pasirodant. Taigi turėsime lyg ir naują metraštį.

Pamažu prieina ir mano eilė į Ameriką — gavau Eur. case Nr., atrodo, kad netrukus IRO pašauks ir vadinamajai „dokumentacijai“. Po to turėtų po 4 - 5 savaitių kviesti pas konsulą. Važiuoti noro nėra, bet reikia (jei įsileis, žinoma), nes čia gyvenimas eina vis bjauryn, ypač kad pradėjau tarnauti, o raštininko darbo baisiai nemėgstu. Jei į USA važiuosiu, tai be jokių iliuzijų, tad ir nusivilti neteks. Čia ketina po poros mėnesių grūsti į didesnes stovyklas, — tai labai nesimpatiška.

Grįžtant prie kultūros, tenka konstatuoti, kad ji čia jau pasibaigė. Vienintelė viltis — „užjūrio broliai“, kurie, anot Kuosos, prisiderino prie skaitytojų lygio, ir tuo visi labai didžiuojasi ir laiko tai patriotiniu žygiu. Blogiausia, kad šį patriotinį darbą daugelis dainių pradėjo dirbti dar Vokietijoje ar net Lietuvoje, — iš anksto numatydami jo reikalingumą: neveltui poetai prastų žmonių vadinami pranašais.

Kasiulis atsiuntė kvietimą į parodą. Labai norėčiau pamatyti ar bent sužinoti, ką rašys spauda (jei bus pasirūpinta, kad kas atsilieptų). Žinodamas Jūsų darbų gausybę, nedrįstu laukti tuo reikalu pranešimo. Kasiulis kadaise padarė gerus piešinius mano knygai, kuriuos pamatę „užjūrio broliai“ labai nusigąstę.

⁷⁰ Be komentarų...

Su geriausiaisiais sveikinimais Poniai ir Jums —

Jūsų Henrikas Radauskas

Chicago,
1951.VI.4.

Mielas ponas Greimai,

labai dėkoju už laišką, gautą beveik prieš du mėnesiu; baisiai atsiprašau, kad dabar teprisirengiu atsakyti. Priežasčių tam yra daug ir labai svarbių ir, kaip paprastai, nė viena iš jų neišlaiko „rimtesnės kritikos“. Malonu buvo sužinoti šį tą apie Jus, bet, deja, sužinota labai mažai, ateity laukčiau daug daugiau.

Jūsų straipsnį, tuojau jį gavęs, persiunčiau Dovydeniui, kuris žadėjo man atsiųsti korektūras (perdaviau jam tą Jūsų pageidavimą), bet kol kas nieko tuo reikalu negirdėt. „Nemunas“ eina baisiai nereguliariai ir tesudaro menką atsvarą katalikų „Aidams“. Apskritai, vadinamieji liberalai čia visai išskydę, ir jų veikla baisiai neefektinga. — Jūsų straipsny, kaip prašėt, vieną kitą žodį pataisiau, — „kalbos taisymai“).

Europos kultūros žymių Amerikoj randama nemažai. Chicagoj yra labai geras Art Institute muziejus, kuriame yra puikios Renoiro, Degas, Cézanne'o, Monet, Toulouse-Lautrec'o, o taip pat didžiųjų senelių (Rembrandto, flamandų etc.) darbų kolekcijos. Washingtone per keturias valandas perbėgau 80 salių geriausios Europos tapybos, — tai buvo beveik Maratono bėgimas. Labai įspūdingas taip pat New Yorko Metropolitan muziejus. Pačių amerikonų tapyba labai seka Paryžių ir yra perdėtai linkusi į abstrakciją bei siurrealizmą. Šiuo metu čia vyksta Chicagos dailin. paroda. Iš visų lietuvių (čia yra Augius, Valeška, Kiaulėnas, daug jaunų) į ją tepakliuvo Petravičius, kurio raižinys gavo net premijėlę.

Miesto bibliotekoj yra nemažai knygų pranc., vokiečių ir kt. Europos kalbomis, kad tik būtų laiko skaityti. Geriausi pasaulio muzikai New Yorke ir Chicagoj gastroliuoja kone kiaurus metus (dolerio žavesys — visagalis), protarpiais nueinam į koncertus...

Mes į Ameriką atvažiavom 1949 m. rugsėjo mėn.⁷¹ Iš Waterbury, kur negavau darbo, persikėlėm į Baltimore, — čia išgyvenom apie 9 mėn., o nuo pernai metų rugsėjo mėn. gyvenam Chicagoj, kur lengviausia su darbais. Teko jau būti darbininku metalo fabrike, pagalbininku prie statybos, dirbtinių gėlių presuotoju (patetiščiausia iš visų profesijų, tik baisiai karšta prie įkaitintos plytos). . . Chicagoj pusę metų lanksčiau metalinius vamzdžius (baldams), o dabar trečias mėnuo dirbu pakuotoju didžiuliam Woolwortho sandėly, kur pakuoju plaktukus, kojines ir rašalą, šluotas, knygas ir kvėpalus: „Evening in Paris” arba „Blue Waltz” (tik 10 c. buteliukas). — Žmona dirba elektros kondensatorių fabrike.

Šiaipjau Chicago baisiai purvinas miestas, išskyrus centrą su dangoraižiais, turi šimtus kvadr. kilom. dviaukščių namukų. Laimei, mes gyvenam geroj vietoj — prie pat Michigano ežero. Laimei — taip pat — prancūzų vynai čia gaunami jau už 1 dol. Šia linksma žinia baigdamas, spaudžiu ranką ir prašau sveikinti Ponią. Jūsų H.R.

P.S. Linkėjimus siunčia Saulius. Rašykit!

Washington,
1963.V.12.

Mieli ponai Greimai,

Štai jau bene porą mėnesių kaip Amerikoj⁷² ir įsijungti į amerik. gyvenimą pavyko beveik be skausmų, — vienuolikos metų patyrimas irgi kiek padėjo. Dirbti tenka pas tą patį bosą, kaip ir prieš išvažiuojant, bet ir jo ir mano darbas kitoks: dirbam prie mašininio (automatinio) vertimo, faktiškai prie rusiškai angliško žodyno sudarymo. Butą (kurių čia begalės) pavyko surasti nesunkiai ir visai naujam name, — mes pirmi gyventojai tam bute; fully air-conditioned ir vonia visa rausva, — sėdi joje

⁷¹ Tai kondensuotas naujakurio Amerikos aprašymas. Po to jau apie tai nebebuvo kalbama.

⁷² Tai antras Radauskų atsiradimas Amerikoje. Jis kelis metus tamavo pas amerikiečius Vokietijoje, Wiesbadene.

žmogus kaip rožių krūme (laimei, be spyglių). Deja, nelabai pigu.

Sukabinti kiniečiai, japonai ir Kasiuliai, ir vazės susirado savo vietas, ir šeimos priešai (=draugai) sako, kad jau tikras muziejus, o mes, lyg nesuprasdami slapto priekaišto, patariam džiaugtis, kad įėjimas nemokamas, o, be to, ir išgert duoda.

Kasdien matausi su Čipkum — per pietus ir pask einam į parką tarp Bibliotekos ir Kapitolijaus, kur kartais pasimato ir Skardžiaus ar Aisčio figūra. Pastarasis nusiiria tuoj įkypai kur nors į šoną, neperneša vargšo Nykos, kuris toks liesas ir (atrodo) visai nepavojingas.

Mūsų laivas dėl rūko Bremene išplaukė dviem dienom vėliau, taigi dar pavalgėm Paryžiuj porą gerų pietų ir nusipirkom kelias knygas. Su malonumu prisimenam drauge su Jumis praleistas valandas, o taip pat įvedimą — per bažnyčią — į aukštąją (tiesa, gerokai susenusią) Paryžiaus aukštuomenę.⁷³ — Vakare, kažkur klajodami, staiga pamatėm pro langą lietuvi Pranas'ą (kone Parnasą), skaitantį laikraštį savo parodoj.⁷⁴ Užėjom pasižiūrėti. Vargšas tas abstraktizmas.

Būtų malonu išgirsti, kaip sekasi Jums ir ar ruošiatės į Ameriką. Porai metų pakenkti negalėtų. O gal dar kada tikrai susitiksim?

Geriausi linkėjimai Jums visiems trims nuo mūsų abiejų.

Jūsų —

Henrikas Radauskas

H.R.

3107 NAYLOR RD., SE, APT. 204

WASHINGTON 20, D.C.

U.S.A.

⁷³ Po mišių, klebonas vaišindavo dalyvius aperityvu.

⁷⁴ Pranas Gailius, dail. Paryžiuje, pseudonimas — Pranás.